

I

ARHIVSKI ČLANCI //
ARCHIVAL ARTICLES

Doc. dr. Vlatka LEMIC
ICARUS Hrvatska / Sveučilište u Zagrebu
info.icarushr@gmail.com

Pregledni naučni rad/Review scientific article
UDK/UDC: 930.25:659.3:316.7(4:497.5)616.9*Covid-19

RAZVOJ PUBLIKE I KREATIVNO PREDSTAVLJANJE ARHIVA U UVJETIMA PANDEMIJE – ISKUSTVA CREARCH PROJEKTA

Apstrakt: *ICARUS Hrvatska partner je u projektu Kreativne Europe CREARCH - CReative European ARCHives as innovative cultural hubs (2018-2021) posvećenom promociji i kreativnom predstavljanju arhiva i arhivskih izvora u javnosti te razvoju nove publike. Ideja CREARCH-a je interdisciplinarnim i kreativnim pristupom i interpretacijom arhivskih izvora upoznati što više ljudi s arhivima i značajem gradiva koje oni čuvaju, tj. povećavati broj i proširiti strukturu arhivske publike (korisnika i posjetitelja arhiva). U radu će se prikazati projektne aktivnosti i iskustva koji su uvelike oblikovani novim uvjetima koje je nametnula pojava virusa Covid-19, s obzirom da se razdoblje trajanja projekta uvelike poklopilo s pojavom globalne pandemije.*

Cljučne riječi: *Kreativna Europa, razvoj publike, kreativna interpretacija izvora, digitalno pripovijedanje, otvoreni arhivi, digitalni alati i platforme, društvene mreže.*

AUDIENCE DEVELOPMENT AND CREATIVE PRESENTATION OF ARCHIVES IN A PANDEMIC - THE EXPERIENCE OF THE CREARCH PROJECT

Abstract: *ICARUS Croatia is a partner in the Creative Europe CREARCH project - CReative European ARCHives as innovative cultural hubs (2018-2021) dedicated to the promotion and creative presentation of archives and archival sources to the public and the development of new audiences. The idea of CREARCH is to acquaint as many people as possible with the interdisciplinary and creative approach and interpretation of archival sources with the archives and the importance of the material they preserve, ie. increase the number and expand the structure of the archive audience (users and visitors of the archive). The paper will present project activities and experiences that*

are largely shaped by the new conditions imposed by the emergence of the Covid-19 virus, given that the duration of the project largely coincided with the emergence of a global pandemic.

Key words: *Creative Europe, audience development, creative interpretation of sources, digital storytelling, open archives, digital tools and platforms, social networks.*

Program Kreativna Europa i kulturna baština

Kreativna Europa je vodeći program Europske komisije za potporu kulturi i audiovizualnom sektoru s ciljem osnaživanja kulturnih i kreativnih djelatnosti te promicanja zajedničke europske kulturne baštine. Kao i svi drugi programi EU, tako i Kreativna Europe slijedi strateške prioritete i politike Europske unije, među kojima u području kulturne baštine posljednjih godina središnje mjesto zauzima Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine (*European framework on action on cultural heritage*) iz 2018. kojim su utvrđena četiri glavna načela i pet glavnih područja djelovanja za europsku kulturnu baštinu¹. Načela pružaju okvir i smjernice za cjeloviti pristup, uključivanje i integrirani pristup, oblikovanje politika na temelju dokaza i suradnju više dionika u sljedećim područjima trajnog djelovanja:

- uključiva Europa: sudjelovanje i pristup za sve
- održiva Europa: pametna rješenja za ujedinjenu i održivu budućnost
- otporna Europa: očuvanje ugrožene baštine
- inovativna Europa: primjena znanja i istraživanja
- snažnija globalna partnerstva: jačanje međunarodne suradnje.²

Koordinator programa Kreativne Europe je Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu (*Education, Audiovisual and Culture Executive Agency*), a aktivnosti se oblikuju i realiziraju kroz sedmogodišnje programske cikluse u okviru kojih se raspisuju posebni godišnji natječaji za prijavu projekata u različitim kategorijama. Specifični ciljevi programa Kreativna Europa (2014-2020)³ posebno su naglašavali zaštitu, očuvanje i promociju europske jezične i kulturne raznolikosti i bogatstva; doprinos europskim ciljevima za pametan, održiv i uključiv gospodarski rast;

¹ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine*, Publications Office, 2019. (Citirano: 2021-12-20). Dostupno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/684787>.

² European Commission. Culture and Creativity. Cultural Heritage. (Citirano: 2021-12-25). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/culture/policies/selected-themes/cultural-heritage>.

³ European Commission. Culture and Creativity. Creative Europe. (Citirano: 2021-12-25). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/culture/creative-europe>.

prilagodbu kulturnog i kreativnog sektora digitalnom okruženju i globalizaciji te otvaranje međunarodnih mogućnosti i pružanje pristupa novim tržištima i publici. Program se provodio se kroz dva zasebna potprograma: Kultura i MEDIA i tri područja financiranja:

- međusektorsko područje usmjereno na kulturni i kreativni sektor,
- kulturno područje usmjereno na kulturni i kreativni sektor,
- MEDIA područje usmjereno na audiovizualni sektor, u okviru kojih je financirano više od 5.450 projekata.⁴

Uz dugoročni fokus na poticanje prekogranične razmjene umjetničkih djela i kulture te transnacionalne mobilnosti kulturnih stručnjaka, potprogram Kultura imao je i specifične ciljeve usmjerene na poticanje oblikovanja politika, inovacija, kreativnosti, razvoja publike te novih modela poslovanja koji povezuju pojedine kulturne i kreativne sektora s korištenjem inovativnih tehnologija. Programi koji ostvaraju financijsku podršku u okviru Kreativne Europe uključuju i nagrade za zaštitu kulturne baštine, arhitekturu, književnost, glazbu i kinematografiju te posebne aktivnosti kao što su Europska prijestolnice kulture i Oznaka europske baštine. Od 2020. je većina projektnih i programskih aktivnosti usmjerena je na pomoć kulturnoj, kreativnoj i baštinskoj zajednici na prilagodbu “novim“ Covid-19 uvjetima rada⁵, tj digitalnom pristupu sadržajima, usluga i proizvodima te novim modelima komunikacije koje omogućuju ICT alati, kao što su društvene mreže i multimedijalne platforme. U 2021. godini je započeo novi programski ciklus koji je posebno usmjeren na jačanje kulturne raznolikosti te aktualne potrebe i izazove kulturnih i kreativnih sektora. Dodatan naglasak je stavljen na transnacionalno stvaralaštvo i inovacije, te programe koji razvijaju uključivi, digitalniji i ekološki održiviji pristup kulturnim i baštinskim sadržajima.⁶

---

⁴ Baza svih financiranih projekata dostupna je na: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/projects/>.

⁵ Vidi Izvješće Creative Europe: Monitoring report 2020 dostupno na:

https://issuu.com/agenceculturelle/docs/creative_europe_monitoring_report_2020.en.

⁶ European Commission. Culture and Creativity. About the Creative Europe programme. (Citirano: 2021-12-25). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/culture/funding-creative-europe/about-the-creative-europe-programme>.

Source: A Medium Budget for a Union that Protects, Prepares and Defends: The Multiannual Financial Framework 2021-2027

Prilog 1. *Financijski pokazatelji programa Kreativna Europa.*⁷

Unutar ovih okvira i na ovim postavkama nastao je i odvijao se CREARCH projekt koji je okopio partnere različitih profila: arhivski muzej (ilCartastorie), tj. bankarski arhiv iz Italije, regionalni arhiv iz Nizozemske, akademsku ustanovu koja se bavi umjetničkim arhivima iz Grčke i udrugu posvećenu istraživanju i dostupnosti arhivskih izvora iz Hrvatske oko zajedničke teme: jačanja kapaciteta arhivske zajednice u komunikaciji s publikom korištenjem novih tehnologija i umjetničkih praksi.

CREARCH projekt

Projekt Kreativne Europe CREARCH – *CReative European ARCHives as innovative cultural hubs* posvećen je razvoju nove publike i kreativnoj interpretaciji arhivskih izvora. Voditelj projekta je Zaklada Napuljske banke (Fondazione Banco di Napoli) iz Italije, a partneri su Odjel za teatrološke studije Sveučilišta u Peloponezu iz Grčke (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου), Regionalni povijesni centar Limburg (Regionaal Historisch Centrum Limburg)⁸ iz Nizozemske i ICARUS Hrvatska. Planirano vrijeme trajanja projekta bilo je od 1. rujna 2018. do 28. veljače 2021. godine, no radi izvanrednih okolnosti uzrokovanih globalnom pandemijom Covid-19 virusa projektne aktivnosti produžene su do 31. listopada 2021.⁹

⁷ Slika je preuzeta s mrežne stranice: European Music Council: <https://www.emc-imc.org/cultural-policy/creative-europe/>.

⁸ Nizozemski se partner početkom 2020. godine isključio iz projekta radi ograničenja i poteškoća u radu uzrokovanih pandemijom virusa Covid-19.

⁹ Detaljnije informacije o CREARCH projektu dostupne su na mrežnim stranicama projekta: <https://www.cresearchproject.eu/project>, te mrežnoj stranici ICARUS Hrvatska: <https://www.icarushrvatska.hr/projekti/crearch>.

Osnovna ideja CREARCH-a je upoznati što više ljudi s arhivima i značajem gradiva koje se čuva u njima, tj. povećavati broj i proširiti strukturu arhivske publike (korisnika i posjetitelja arhiva). Njezino ostvarivanje podrazumijeva promjenu arhivskih promišljana i praksi, tj. praktično stjecanje znanja i vještina potrebnih za razvoj novih i unaprijeđenje postojećih načina za komuniciranje povijesti, ličnosti, mjesta i lokalnih tradicija ispričanih u arhivskim dokumentima te približavanje arhiva različitim vrstama korisnika, osobito onima kojima su arhivski izvori manje dostupni i/ili su manje zastupljeni u njima. Uz to, namjera je projekta razviti komunikacijske modele i inovativne pristupe koji će povezati građane s „njihovim“ arhivima, uz primjenu suvremene vizualne/digitalne kulture u stvaranju i prenošenju arhivskih priča, poput, primjerice, kreativnog pripovijedanja kroz vizualne, digitalne i transmedijske izvedbe i događanja uživo. Planirane aktivnosti u okviru projekta uključivale su izradu plana razvoja publike, edukaciju baštinskih stručnjaka, razvoj mobilne aplikacije za povezivanje s publikom (lov na blago), kao i raznovrsne kulturne programe za interakciju arhiva s različitim korisničkim skupinama.

Prilog 2. Prvi sastanak projektnih partnera u Napulju, listopad 2019.

Ciljana publika kojoj se projekt obraća su ustanove koje čuvaju arhivsko gradivo i povijesne izvore, stručnjaci iz područja baštine (arhivi, knjižnice, muzeji, kulturne i povijesne udruge i sl), umjetnosti i digitalne humanistike (instituti i akademska zajednica), korisnici, istraživači i kulturna publika, obrazovne ustanove i zainteresirana javnost. Planirani ishod CREARCH-a je transformacija arhiva u kulturna središta otvorena široj javnosti te centre transmedije i umjetničkog stvaralaštva. Projektna strategija strukturirana je kroz tri osnovna oblika aktivnosti: razvoj publike, edukaciju i

digitalizaciju, čija je glavna svrha bila doprinijeti većoj prisutnosti arhiva na kulturnom tržištu. Kako se razdoblje trajanja projekta uvelike poklopilo s pojavom globalne pandemije, veći dio projektnoj aktivnosti je neplanirano proveden virtualno, a dodatni naglasak je stavljen na digitalne alate te nove medije i formate. Organizacija i realizacija izvornog plana rada projekta značajno je oblikovana i prilagođena novim uvjetima koje je nametnula korona, no zahvaljujući dobroj mreži suradnika i interdisciplinarnom okviru pokazalo se da su ostvareni rezultati ispunili, a u nekim segmentima i nadmašili izvorno postavljene rezultate.

U okviru svojih aktivnosti udruga ICARUS Hrvatska je tijekom tri godine trajanja projekta u suradnji s projektnim partnerima i samostalno osmislila i organizirala raznovrsne programe – stručne edukacije i radionice, nove digitalne sadržaje, izložbe i javna predstavljanja arhivske djelatnosti, aktivnosti na društvenim mrežama te multimedijalnu platformu #PričeIzArhiva, koji su okupili suradnike različitih profila i otvoreni su za uključivanje svima zainteresiranima.

Edukacija arhivista i baštinskih stručnjaka na temu razvoja publike

Tema razvoja publike je središnja okosnica projektnih aktivnosti koje su usmjerene prema konkretnim rezultatima: izradi strategije, interdisciplinarnog priručnika i smjernica za izradu plana razvoja publike u arhivima te praktičnoj edukaciji baštinskih stručnjaka u državama iz kojih dolaze projektni partneri. Pripremom didaktičkih materijala i organizacijom edukacijskih programa razvoja publike željelo se pridonijeti stjecanju novih kompetencija i širenju znanja u arhivskoj i široj baštinskoj zajednici o važnosti istraživanja, planiranja i razvoja zajedničkih strategija u privlačenju nove publike u arhive.

Tijekom prve godine projekta uključeni su partneri zajedničkim radom pripremili interdisciplinarni priručnik za razvoj publike na engleskom jeziku¹⁰ koji je svim partnerima služio kao okosnica za pripremu edukacijskih programa u svojim državama. ICARUS Hrvatska je u razdoblju 27. svibnja – 5. lipnja 2020. organizirala online tečaj „Razvoj publike“ za arhiviste i baštinske stručnjake koji je okupio desetak izlagača i dvadesetak polaznika koji su se teorijski i praktično upoznali s odabranim pitanjima iz područja kulturnih politika, arhivskih programa i praksi u digitalnom dobu, suvremenih modela interpretacije i predstavljanja povijesnih izvora, istraživanja publike, razvoja korisničkih usluga, primjene digitalnih vještina i alata, ekonomije baštine, kreativne industrije te s primjerima dobrih praksi uporabe baštine. Na temelju zajedničkih materijala i programa hrvatskoga tečaja nastao je *Razvoj publike* –

¹⁰ CREARCH Training handbook dostupan je na: <http://www.ilcartastorie.it/wp-content/uploads/2021/03/Training-Handbook-Cresearch-Project-Def.pdf>.

Priručnik za edukaciju arhivista i baštinskih stručnjaka, dostupan online na mrežnim stranicama ICARUS Hrvatska i objavljen u tiskanom obliku¹¹. Priručnik se bavi metodama i tehnikama kreativnog i digitalnog pripovijedanja, modelima razvoja publike i primjerima dobre prakse europskih baštinskih ustanova, s ciljem educiranja AKM zajednice i stručnjaka koji žele komunicirati baštinu iz repozitorija vlastitih ustanova u virtualnom okruženju uz pomoć inovativnih digitalnih alata.

Prilog 3. CREARCH priručnici razvoja publike u izdanju ICARUS Hrvatska.¹²

Paralelno sa zajedničkim radom projektnih partnera na pripremi edukativnih materijala, ICARUS Hrvatska je tijekom trajanja projekta organizirala dodatne edukacijske programe na temu razvoja publike, interpretacije baštine, kreativnog pripovijedanja i digitalnih alata. Većina ovih aktivnosti odvijala se u online formatu, no na početku i u završnim mjesecima projekta nekoliko je aktivnosti organizirano i uživo: seminari „Priče iz baštine“ i radionica „Uvod u interpretaciju baštine“ čija je namjera bila prikupljanje i raumjena primjera dobrih praksi i istraživanja aktualnosti vezanih uz javne aktivnosti arhiva i drugih ustanova koje se bave prikupljanjem i istraživanjem arhivskoga gradiva (izložbeni, pedagoški, nakladnički, popularizacijski i drugi javni programi).

Prvi seminar pod nazivom „Pričanje povijesti: arhivske prakse i perspektive“ održan je u Iloku 24-25. svibnja 2019. U Muzeju grada Iloka, koji

¹¹ *Razvoj publike - Priručnik za edukaciju arhivista i baštinskih stručnjaka*, ICARUS Hrvatska, Zagreb 2021.

Dostupno na: https://drive.google.com/file/d/1-WJHINxRyyK_XBdp0AY5uXdIghlh7obW/view.

¹² Oba su priručnika, zajedno s drugim projektnim materijalima, dostupna na mrežnim stranicama ICARUS Hrvatska.

je bio i suorganizator seminara, okupljeni stručnjaci su tijekom dvodnevnog programa razmatrali tradicionalne aktivnosti, kreativne i inovacijske mogućnosti i potencijale arhivskih ustanova i zbirki, analizirali uspješna rješenja te promišljali nove programe i trendove vezane uz osmišljavanje programa namijenjenih publici. Drugi seminar „Arhivi i nakladništvo – izvori, baština, publika“ održan je 4-5. listopada 2019. u Gospiću, u suorganizaciji s Državnim arhivom u Gospiću, koji ima posebno bogatu nakladničku djelatnost. Program je bio posvećen profiliranju i promoviranju arhiva i njihovih izdanja u široj javnosti, a obuhvatio je više tema vezanih uz izdavanje povijesnih izvora i nakladničku problematiku baštinskih i znanstvenih institucija. Intenzivnom komunikacijom više od 30 stručnjaka iz arhiva, muzeja, kulturnih i znanstvenih ustanova te istraživanjem interdisciplinarnih tema ovi su skupovi ostvarili svoj cilj: analizirati, opisati i potaknuti kreativne potencijale arhivskih dokumenata i priča koje su u njima kako bi povećali javni interes za arhive i arhivsku djelatnost. Jednodnevna radionica „Uvod u interpretaciju baštine“ održana je na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu 17. lipnja 2021. Program koji su vodili ovjereni treneri interpretacije baštine prema metodi Europskog udruženja za interpretaciju baštine Interpret Europe bio je usmjeren poticanje korištenja alata interpretacije baštine u AKM zajednici za rad s korisnicima, tj. za razvoj publike, novih programa i proizvoda.

Prilog 4. Sudionici radionice „Uvod u interpretaciju baštine“ u Zagrebu.¹³

Nakon objave prvog priručnika za razvoj publike, koji su svi projektni partneri preveli na nacionalne jezike, zajednički je rad tijekom 2020. bio

¹³ Materijal s radionice dostupan je na:

<https://drive.google.com/file/d/1v7u7UysyaZJMEIHYPZ7ZMaqfeA6SNCnl/view>.

usmjeren na pripremu smjernica za izradu plana razvoja publike.¹⁴ Ove su smjernice također prevedene na nacionalne jezike, a ICARUS Hrvatske ih je u listopadu 2021. objavila u interdisciplinarnoj publikaciji, *Razvoj publike: Digitalni alati i komunikacijske prakse u baštinskim ustanovama*, u kojoj su još predstavljene i druge ostvarene aktivnosti i programi (radionice, seminari, stručni skupovi, predavanja, izložbe i dr) posvećeni središnjoj temi CREARCH projekta: razvoju nove „arhivske“ publike. Ovo je izdanje okupilo tridesetak autora – većina njih je u tri godine trajanja projekta sudjelovala u stvaranju i realizaciji pojedinih opisanih aktivnosti te u ovom priručniku povratno iznose svoja iskustva i refleksije. Drugu grupu autora čine dugogodišnji suradnici ICARUS Hrvatska, koji su predstavili primjere svojih dobrih praksi i podijelili svoja osobna iskustva koja su se pokazala kao uspješna i kvalitetna te ih je moguće prenijeti u kontekst različitih baštinskih ustanova. Sljedeći koncept prvog CREARCH priručnika, ovaj ga tematski nadograđuje kroz pitanja razvoja virtualnih programskih aktivnosti, uloge digitalne kulturne baštine u službi znanosti i obrazovanja te posebice komunikacije putem društvenih mreža.¹⁵

Digitalna komunikacija povijesnih i baštinskih izvora

Projektne aktivnosti vezane uz unaprjeđenje digitalnih kompetencija i primjenu digitalnih alata u arhivskoj zajednici, ICARUS Hrvatska nadovezala je na svoje prethodno djelovanje vezano uz pružanje stručne podrške digitalizaciji u AKM ustanovama, objavu digitalnih sadržaja i promicanje otvorenog online pristupa informacijama i povijesnim izvorima na različitim digitalnim platformama. Nastavljajući taj rad kroz CREARCH projekt, diljem Hrvatske su organizirane različite radionice usmjerene na širenje mreže suradnika i korisnika digitalnih suradničkih platformi Topoteka i Znameniti.hr u radu kojih ICARUS Hrvatska aktivno sudjeluje godinama, kao i druge raznovrsne aktivnosti čija je namjera poticanje korištenja digitalnih alata i stvaranje novih multimedijских sadržaja.

Portal Znameniti.hr okuplja digitalizirano gradivo velikana hrvatske kulture, znanosti, umjetnosti i javnog života iz različitih zbirki i repozitorija, a nastao je i izgrađuje se zajedničkim radom konzorcija destak hrvatskih kulturnih i znanstvenih institucija¹⁶ sa svrhom veće dostupnosti i lakšeg korištenja nekomercijalnih znanstvenih, kulturnih i umjetničkih digitalnih sadržaja istraživačima i široj javnosti. Aktivnosti ICARUS Hrvatska usmjerene

¹⁴ Audience development plan: <https://www.cresearchproject.eu/activities/audience-development-plan>.

¹⁵ *Razvoj publike – Digitalni alati i komunikacijske prakse u baštinskim ustanovama*, ICARUS Hrvatska, Zagreb 2021, 4.

¹⁶ Znameniti.hr: <http://znameniti.hr/>.

su na širenje mreže suradnika na portalu te je u svrhu 2019. godine ustanovljen digitalni repozitorij s funkcijom agregacije koji je otvoren svim baštinskim institucijama zainteresiranih za postavljanje svojega gradiva na Znameniti.hr. U okviru CREARCH projekta na taj je način dodano arhivsko gradivo književnika Vladana Desnice i glazbenika Paje Kolarića, koje je prikupljeno i prezentirano kroz manje lokalne interdisciplinarnе suradničke projekte, kao primjer mogućnosti povezivanja arhiva umjetnika i suvremene kulturne zajednice.

Prilog 5. Prvi nacionalni Topoteka dan organiziran 8. listopada 2021. u Gimnaziji Josipa Slavenskog Čakovec u okviru manifestacije Dani europske baštine.

Digitalna platforma Topoteka¹⁷, danas najveća "community" platforma u Europi te ujedno i najveća suradnička platforma u Hrvatskoj, nastala je u okviru projekta Kreativne Europe co:op - Community as Oportunity (2014. – 2018)¹⁸, kao alat za stvaranje virtualnih arhivskih zbirki lokalne povijesti i/ili teme, poticanje čuvanja i istraživanja zavičajne povijesti i promociju pisane baštine. Nakon završetka projekta co:op, zahvaljujući svojim suradničkim i razvojnim potencijalima, nastavila je svoj razvoj uključivanjem u različite međunarodne i nacionalne projekte te širenjem mreže korisnika kroz volonterski rad, upotrebu mnoštva (eng. *crowdsourcing*) i povezivanje s različitim partnerskim organizacijama. Zahvaljujući tim rezultatima, Topoteka je 2020. odabrana među 30 najboljih europskih kulturnih praksi #EuropeForCulture i uključena u Strategiju 21 (ST21 - European Heritage Strategy for the 21st Century) te u Citizen Science Association (CSA). ICARUS Hrvatska je jedan od administratora Topoteke te je do sada u suradnji s baštinskim ustanovama i lokalnim udrugama pokrenula tridesetak digitalnih zbirki posvećenih zavičajnoj povijesti i temama, kao i privatne i institucijske zbirke. Dio njih je pokrenut u okviru CREARCH projektnih aktivnosti:

¹⁷ Topotheque: <https://www.topothek.at/en/>.

¹⁸ Više informacija o co:op projektu vidjeti na: <https://www.coop-project.eu/>.

primjerice Baština Hrvata u Srbiji, Prelog, Marija Bistrica, HNK Ivan pl. Zajc i druge¹⁹ te su sučelje platforme i priručnik prevedeni na hrvatski jezik.

Prilog 6. Predstavljanje platforme „Priče iz arhiva“ na Kreativnoj riznici u Osijeku 2020.

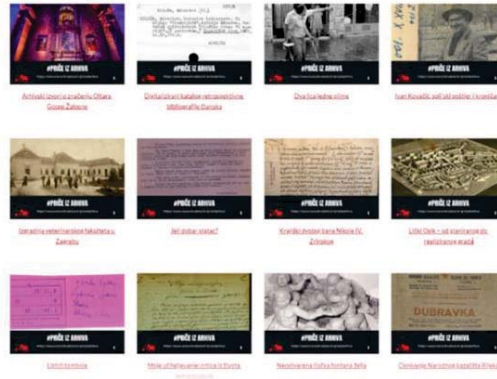
Kreativna interpretacija materijala prikupljenih i objavljenih na ovim platformama poslužila je kao osnova za realizaciju planiranih CREARCH aktivnosti u tom području te je tako ICARUS Hrvatska pokrenula platformu „Priče iz arhiva“ oko koje su osmišljena različita događanja i programi vezano uz digitalno pripovijedanje. Središnja ideja ove aktivnosti je bila pokrenuti prikupljanje arhivskih zapisa s neobičnim pričama, životnim putevima i jedinstvenim sadržajima koji će se kroz različite formate i medije predstaviti javnosti.

Prve priče došle su iz Topoteka (primjerice „Veliki plavi u našem gradu“ iz Topoteke dolina Neretve), slijedile su one iz različitih arhiva i arhivskih zbirki različite provenijencije (dnevnički zapisi, sudski spisi, kazališni arhivi, karte, fotoalbumi i dr), a nakon arhivista zanimljivosti u svojim dokumentima i baštinskim zbirkama iz svojega gradiva predstavili su i dokumentaristi, knjižničari, znanstvenici i različiti baštinski stručnjaci i entuzijasti, kao i učenici srednjih škola iz Čakovca²⁰ i Vukovara. Virtualnim okupljanjem različitih arhiva i imatelja arhivskih zbirki – na Internetu, mobilnim aplikacijama, izložbama i interakcijom s publikom – predstavljaju se priče skrivene u arhivskim zapisima i potiče stvaranje, prenošenje i interpretacija novih priča.

¹⁹ Više informacija na: <https://www.icarushrvatska.hr/topoteka>.

²⁰ Vidjeti više u objavi Putujuća izložba u GJSČ: „Priče iz arhiva“: <https://gimnazija-cakovec.hr/putujuca-izlozba-u-gjsc-price-iz-arhiva/>.

#PričelzArhiva

Prilog 7. Virtualna izložba #PričelzArhiva.²¹

Virtualna izložba u dvije je godine okupila više od 50 priča koje su dostupne na mrežnoj stranici ICARUS Hrvatska, a dio prikupljenih priča predstavljen je i na plakatima koje je javnost imala prvi puta vidjeti na simpoziju Kreativna riznica 2020. u Osijeku. Ova je izložba plakata nastavila putovati kroz kulturne i obrazovne ustanove diljem Hrvatske te je tijekom 2020. i 2021. gostovala u arhivima, knjižnicama, muzejima, školama i fakultetima u Zagrebu, Čakovcu, Prelogu, Bjelovaru, Pazinu, Metkoviću i Zadru, a nastavit će svoj putovanje i u 2022. godini.

Prilog 8. Izložba „Priče iz arhiva“ u Knjižnici i čitaonici grada Preloga i u DADU - Arhivskom sabirnom centru Metković – Opuzen - Ploče 2021.

²¹ Virtualna izložba #Priče iz arhiva dostupna je na: <https://www.icarushrvatska.hr/priceizarhiva>.

Otvaranje izložba u svakoj je sredini i ustanovi bilo popraćeno predstavljanjem CREARCH projekta, ICARUS aktivnostima i lokalnim programima uključivanja publike, što je rezultiralo prikupljanjem novih priča i novim aktivnostima (primjerice Knjižnica i čitaonica grada Preloga tim je povodom organizirala natječaj „Priče iz Preloga – ispričaj povijest svoga grada“).

Priče su dijeljene kroz različite formate i medije te je objavom priče o Trgu bana Josipa Jelačića na Spacetime Layers platformi 2020. krenulo njihovo predstavljanje na mobilnim aplikacijama. Spacetime Layers je suradnička platforma koja objedinjuje izradu sadržaja putem web sučelja i korištenje putem mobilne aplikacije i omogućuje implementaciju informacija u interaktivnu kartu i stvaranje kulturnih ruta te povezivanje medijske i digitalne pismenosti s edukacijskim aktivnostima u području kulture²². Osmislio ju je Patrick Trentelman iz Nizozemske, a radi na principu stvaranja i prezentacije sadržaja korištenjem hijerarhijski strukturiranih elemenata: slojeva (engl. *layers*), mjesta interesa (engl. *points of interest*) i stranica (engl. *pages*). U okviru CREARCH projekta ICARUS Hrvatska je organizirala predstavljanje Spacetime Layers platforme kroz više predavanja i radionica²³ što je rezultiralo s pet priča: „Trg Bana Jelačića u Zagrebu“, „Putevima medicinske baštine – Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu“, „Ostaci srednjovjekovnih zidina – Obrana Gradeca“, „Posjedi pavlinskog samostana u Sveticama – Mapiranje stečenih posjeda 1627. – 1757. godine“ te „Tragovima glagoljaša s Ugljana i Pašmana“ različitih autora. Sama platforma i s njome povezane aktivnosti detaljnije su opisani u CREARCH priručnicima i drugim materijalima dostupnima na mrežnim stranicama ICARUS Hrvatska.

Završna faza projekta bila je usmjerena na izradu mobilne aplikacije pod vodstvom talijanskog voditelja projekta. U skladu s planom razvoja publike, glavni je cilj aplikacije bio stvoriti različite i jednostavne načine na koje će korisnici otkrivati arhivsko gradivo kroz logiku igre i istraživanje u slici. Okvir CREARCH aplikacije zamišljen je kao put od tradicionalnog dokumenta ka narativnom ili pristupačnijem dokumentu i to u okviru igre koja je organizirana na više razina u kojima korisnik mora pronaći blago unutar pojedinog dokumenta. Svaki takav put dizajniran je sadržajima koji pokazuju obilježja pojedine partnerske institucije; svaki je partner izabrao dvadesetak dokumenata koji su u svakoj priči predstavljeni na pet razina svojim fotografijama, uz kratke tekstove objašnjenja, tragove i narativ priče. Na tragu ovih primjera priče se mogu nastaviti širiti tako da se svakom dokumentu doda više od jednog teksta ili audio sadržaja kojeg će korisnik moći otkriti. Arhivske priče koje su partneri pripremili za aplikaciju su:

²² Više na: Spacetime Layers (2021). *Benefits of Spacetime Layers*.

<https://www.spacetimelayers.app/#advantages> i Trentelman, P. (2020). Spacetime Layers: aplikacija za zajedničko mapiranje baštine, @rhivi, 8 (2020), 8-10.

²³ Materijali i snimka online radionice koje je vodio Željko Trbuščić u prosincu 2020. i siječnju 2021. godine dostupni su na mrežnim stranicama i na YouTube kanalu ICARUS Hrvatske.

- „Tragovima Caravaggia“ – temelji se na gradivu iz Povijesnog arhiva Napuljske banke,
- „Ukradena muzika“ – temelji se na glazbenim zapisima skladatelja Mikisa Theodorakisa u Grčkom muzičkom arhivu i
- „Zlatarevo zlato“ – temelji se na ostavštini kipara Ive Kerdića u Arhivu za likovne umjetnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti koja je predstavljana i priči iz arhiva „Zlatarevo zlato“.

Aplikacija CREARCH – Lov na blago dovršena je u rujnu 2021. te je može besplatno koristiti na Apple i Android mobilnim uređajima²⁴, a u uputama za preuzimanje opisana je kao mogućnost „za doživljaj priča i rješavanje zagonetki kroz arhivske dokumente iz različitih europskih arhiva“ u rasponu od 17. do 20. stoljeća.

Prilog 9. CREARCH mobilna aplikacija.

Paralelno s pričanjem priča u fizičkom i digitalnom okruženju, pokrenuta je i kampanja #PričeIzArhiva na društvenim mrežama, a tijekom 26. Edukativne muzejske akcije EMA - Iz/Van/Red/No! u svibnju i lipnju 2021. je održana serija od 7 online predavanja i radionica u kojima su arhivisti i drugi baštinski stručnjaci predstavili arhivske priče iz javnih i privatnih spremišta i zbirki.²⁵ Platformu #PričeIzArhiva i aktivnosti oko nje (izložbe, predavanja, radionice i dr) ICARUS Hrvatska planira nastaviti i po službenom završetku CREARCH projekta, kako bi nadalje promovirali kreativne potencijale arhivskih dokumenata i priča koje su u njima s ciljem privlačenja nove publike u arhive.

²⁴ Pristup aplikaciji CREARCH – Lov na blago na operativnim sustavima IOS.

<https://apps.apple.com/it/app/crearch/id1569054662> i Android

<https://play.google.com/store/apps/details>.

²⁵ Serija predavanja „Priče iz arhiva“ dostupna je na:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLeRqtKilrIpp4DWhLTAoIhObLNyZRWDL>.

Kreativna interpretacija arhivskih izvora

Značajan dio planiranih CREARCH aktivnosti bio je posvećen organizaciji javnih programa inspiriranih arhivskim građivom: predavanjima, interaktivnim radionicama, izložbama, umjetničkim izvedbama, digitalnoj potrazi za blagom i različitim promocijama za ciljane korisničke skupine, no realizaciju ovog dijela projekta najviše su obilježili pandemija i "novo normalno".

Kao nastavak dugogodišnje suradničke prakse na programima Kreativne Europe i predstavljanja arhivskih projekta i praksi usmjerenih na umrežavanje, uključivanje publike te inovativna istraživanja i interpretacije arhivskih izvora, CREARCH i projektu srodne teme komplementarno su uključene u stalne aktivnosti ICARUS Hrvatska: organizaciju međunarodne konferencije ICARUS dani Hrvatska i časopis @rhivi. Na tome je tragu zajednička ideja različitih kreativnih i umjetničkih aktivnosti nastalih tijekom CREARCH projekta bila istraživanje kreativnih potencijala arhiva i poticanje novih pripovijedanja, formata i perspektiva arhivskih priča.

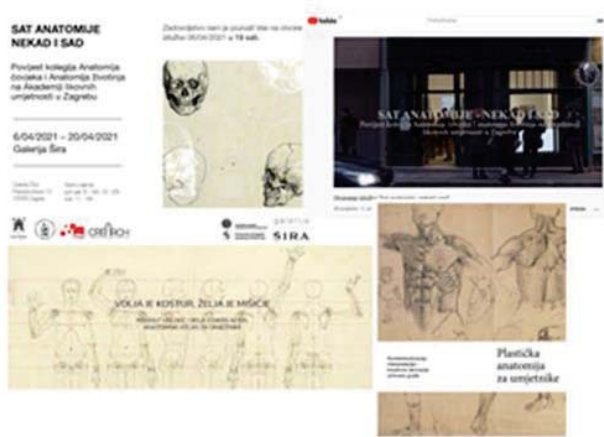
Prve konkretne umjetničke suradnje u okviru CREARCH projekta ostvarene su kroz angažman grafičkih dizajnera na oblikovanju deplijana, plakata i promidžbenih materijala, te suradnjom s dvoje akademskih umjetnika koji su izradili ilustracije za materijale razvoja publike: Stevo Leskarac autor je je ilustracija u prvom Priručniku za razvoj publike iz kojih je nastao i logotip za Priče iz arhiva, a druga je publikacija opremljena ilustracijama Valentine Briški.

ICARUS Hrvatska je prvog polovici 2021. organizirala seriju predavanja „Kreativna interpretacija arhivskih izvora“, koja je okupila umjetnike, teatrologe, povjesničare umjetnosti, kustose i stručnjake iz izvedbenih umjetnosti, koji su predstavili svoje projekte i aktivnosti inspirirane arhivskim izvorima:

- Šejla Kamerić, „Ab uno disce omnes“ (Od jednog uče svi) – Forenzički arhiv,
- Gordana Vnuk, Tertulia – Eurokazov projekt na zagrebačkom groblju Mirogoj,
- Tihomir Milovac, Fotoarhiv nevidljive Savičente,
- Anja Maksić Japundžić i Slavica Olujčić Klapčić, Teatralnost arhiva,
- Jasenka Ferber Bogdan, Darija Alujević, Andreja Der-Hazarijan Vukić, Ariana, Ariana Novina, Virtualna izložba „Volja je kostur, želja je mišićje - Rudolf Valdec i Bela Csikos Sesia: Anatomski atlas za umjetnike“.

Ova su predavanja, kao i druge kreativna događanja snimljena i trajno dostupna na YouTube kanalu ICARUS Hrvatska.²⁶

Prilog 10. Materijali i aktivnosti projektne suradnje „Plastička anatomija za umjetnike“.

Projektne aktivnosti koje se bave komunikacijskim modelima i inovativnim umjetničkim predstavljanjem arhivskih izvora realizirane su u suradnji s Arhivom Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu i Arhivom za likovne umjetnosti HAZU kroz projekt „Plastička anatomija za umjetnike“. U okviru ove projektne suradnje pripremljene su dvije izložbe: virtualna „Volja je kostur – Želja je mišićje / Rudolf Valdec i Bela Csikos Sesia: anatomski atlas za umjetnike“²⁷ i fizička „Sat anatomije nekad i sad“²⁸ koja je bila postavljena u Galeriji Šira u Zagrebu od 6. do 20. travnja 2021. Njima su predstavljena dva pristupa stručne i kreativne razrade finaliziranog koncepta udžbenika iz 1914. namijenjenog studentima Akademije, koji je uslijed nesklonih okolnosti ostao neobjavljen. Kompleksnost i višeznačnost ovog arhivskog zapisa koji ima dokumentarnu vrijednost za povijest umjetničkog obrazovanja, ali je istovremeno i autentični autorski koncept dvojice istaknutih umjetnika, potaknula je suradnju dviju institucija povezanih njegovom prirodom i sudbinom – nastao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, a čuva se u

²⁶ Serija predavanja „Kreativna interpretacija arhivskih izvora“ dostupna je na: https://www.youtube.com/playlist?list=PLeRqtKiIrIiqaBscPIHXIOPZIdzQ_kHLs.

²⁷ Izložba je dostupna na: <https://anatomija.hazu.hr/>.

²⁸ Videozapis s otvaranja izložbe snimila je studentica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu Magdalena Jandel, a dostupan je na: <https://www.youtube.com/watch?v=mmMnx00ck78&list=PLeRqtKiIrIirpZfQ5SitTFIEpHskTT RWV&index=9&t=184s>.

ostavštini Rudolfa Valdeca u Arhivu za likovne umjetnosti HAZU. Ove su izložbe popraćene dvojezičnim katalogom fizičke izložbe²⁹ i opširnom publikacijom koja donosi arhivsko gradivo te rezultate njihova istraživanja i umjetničke interpretacije. Uz tiskane materijale, izložbe su dokumentirane i popratnim predavanjima, što je sve dostupno na mrežnim stranicama i društvenim mrežama ICARUS Hrvatska i CREARCH projekta.

Prilog 11. Umjetnički materijali i aktivnosti CREARCH-a.

Kao nadogradnja umjetničkih promišljanja i medijskih okvira ove arhivske priče te jedan oblik "umjetničke rezidencije" dogovorena je i nova projektna suradnja s Akademijom primijenjenih umjetnosti u Rijeci, gdje su studenti Akademije svojim umjetničkim interpretacijama nastavili komunicirati ovaj jedinstveni arhivski zapis i predstavili svoje radove na prigodnim izložbama u Rijeci i Zagrebu. Zagrebačka izložba pod nazivom „Interpretacije“ imala je otvorenje 4. listopada 2021. u Galeriji Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu kada je je predstavljen i istoimeni katalog³⁰.

Umrežavanje i otvaranje arhiva – ideje programa Kreativne Europe u praksi

Angažman ICARUS Hrvatska u CREARCH projektu planiran je i realiziran kroz dva smjera djelovanja: aktivnoj mreži članova i suradničkih institucija i komplementarnosti projekta sa redovnim aktivnostima udruge. Kroz povezivanje i nadogradnju svojih prethodnih aktivnosti usmjerenih na

²⁹ Katalog izložbe je dostupan na:
<https://drive.google.com/file/d/1puJpYfqs-a84Pz7uEditJXhQyH6hfWPP/view>.

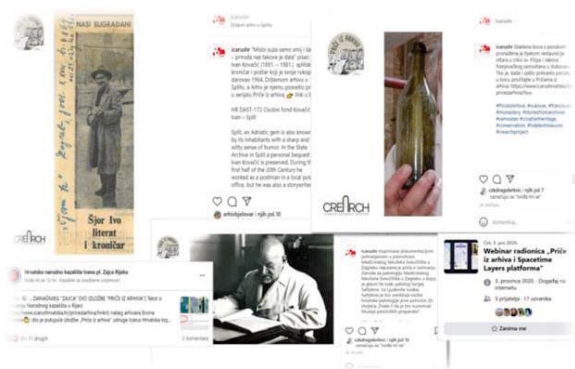
³⁰ Katalog izložbe je dostupan na:
<https://drive.google.com/file/d/1ViV4KdG0L1NECT5hmGah0kkPh5WPipb/view>.

teme kao što su dostupnost arhiva, digitalna transformacija baštine, razvoj publike i druga aktualna pitanja šire arhivske zajednice, s projektnim zadacima i planiranim ishodima CREARCH projekta otvoreni su brojni kontakti s pojedincima i ustanovama zainteresiranim za sudjelovanje u CREARCH aktivnostima. Kako se praćenje društvenih i informacijskih trendova vezanih uz kulturne i kreativne industrije također pokazalo važnim za razvoj publike i omogućavanje otvorenog pristupa arhivskim izvorima, a time i javnog znanja o njima u svim segmentima društvima, istodobno su tijekom trajanja projekta potaknute i nove suradnje i partnerstva.

Na tome tragu, uključeni članovi i suradnici udruge ICARUS Hrvatska su od početka projekta mogli raditi na povezivanju svake projektne aktivnosti s tekućim aktivnostima ICARUS Hrvatska (časopis @rhivi, suradničke digitalne platforme, stručni skupovi), svojim stručnim interesima te srodnim programima i projektima. Tako je tijekom tri godine trajanja, a i po svom završetku, CREARCH sustavno predstavljan na različitim arhivskim i baštinskim skupovima i manifestacijama u Hrvatskoj i izvan nje, uključujući godišnje ICARUS konvencije, međunarodne konferencije ICARUS dani u Hrvatskoj, arhivske i skupove iz srodnih područja u Hrvatskoj, BiH, Srbiji i Sloveniji, programe obilježavanja Međunarodnog dana arhiva i Dana EU baštine te brojna druga događanja. Uz to je ICARUS Hrvatska svake godine sudjelovala i na nacionalnom festivalu povijesti KlioFest predstavljanjem arhiva i arhivske djelatnosti, samog projekta i platforme #PričeIzArhiva te izdanja hrvatskih arhiva na sajmu povijesne knjige, a organizirana su i brojna javna predavanja i radionice vezane uz promociju i digitalizaciju arhivskih izvora i kulturne baštine.

Diseminacijom projektnih aktivnosti u baštinskoj, obrazovnoj i akademskoj zajednici, kako konkretnim suradnjama i posjetima baštinskim ustanovama i organizacijama (Hrvatsko muzejsko društvo, Forum slavenskih kultura, DARIAH-HR, Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva, Zagrebačko knjižničarsko društvo, Interpret Europe i dr), tako i zajedničkim aktivnostima s brojnim školama i fakultetima, arhivi su došli do nove publike, što je i bio glavni cilj projekta. Uz to sudjelovanjem u muzejskim i knjižničnim manifestacijama i programima poput Noći knjige, Noći muzeja, muzejske akcije EMA te skupovima kao što su AKM seminari, Dfest, ArHIZ konferencija, DARIAH Days, Kreativna riznica – simpozij kreativne industrije, skupu muzejskih pedagoga HMD i dr) stvorena je široka mreža za buduću suradnju s baštinskim stručnjacima, istraživačima, kulturnim i kreativnim sektorom te obrazovnim ustanovama.

Održivost i nastavak projektnih aktivnosti važan su segment planiranja projekata u području kulturnih i kreativnih industrija i jedan od faktora koji značajno utječu na njihov odabir tijekom ocjenjivanja prijave na natječajima za financiranje. Komunikacijska strategija CREARCH projekta i plan održivosti po službenom završetku projekta temeljili su se na nastavku projektnih aktivnosti od strane partnera, dijeljenju rezultata s drugim arhivima na nacionalnoj i međunarodnoj razini, izgradnji neformalne suradničke mreže između partnera i drugih dionika te besplatno dostupnim materijalima i aplikacijama za sve zainteresirane. Kako rezultati CREARCH-a nadopunjuju ideje i prijašnji rad ICARUS Hrvatska, ta se komplementarnost djelovanja već pokazala kao jamstvo nastavka pojedinih projektnih aktivnosti u budućnosti.

Prilog 12. CREARCH aktivnosti na društvenim mrežama.

Na mrežnim i Facebook stranicama te na društvenim mrežama udruge ICARUS Hrvatska: Instagramu, Twiteru, LinkedInu i na You Tube kanalu su objavljene i redovito ažurirane sve informacije o CREARCH projektu i aktivnostima. Svi materijali nastali tijekom projektnih aktivnosti javno su dostupni, a platforma #PričeIzArhiva, alati te aktivnosti pokrenuti u okviru projekta nastavit će živjeti kroz stalne i nove aktivnosti i projekte ICARUS zajednice.

Zaključak

ICARUS Hrvatska je partner u projektu Kreativna Europa CREARCH - Creative European ARCHives kao inovativna kulturna središta (2018- 2021), posvećena razvoju publike u arhivima. Ideja CREARCH-a je da implementira sveobuhvatnu strategiju razvoja publike za evropske povijesne archive koja uključuje: plan razvoja publike koji je finaliziran da dopre u ne-javni prostor; program obuke osoblja za razvoj publike, angažman javnosti putem digitalnih alata i program transmedijskih kulturnih performansa. Krajnji cilj projekta je

transformacija arhiva u kulturna središta otvorena za širu javnost i centre transmedijskog i umjetničkog stvaralaštva. Strategija CREARCH planirana je kroz 3 akciona seta: razvoj publike, obuka i edukacija i digitalizacija, s namjerom da rezultati projekata doprinesu povećanju prisustva arhiva na tržištu kulture, jačanju vještina arhivskog osoblja i širenju pristupa arhivima kroz digitalizaciju, transmedijske i ICT alate. U radu će biti prikazane projektne aktivnosti i iskustva na koja su značajno uticali novi uslovi nametnuti pojavom virusa koji je uzrokovao Covid-19, s obzirom da se trajanje projekta u velikoj mjeri poklopilo sa globalnom pandemijom.

Summary

ICARUS Croatia is a partner in the Creative Europe project CREARCH - CREative European ARCHives as innovative cultural hubs (2018-2021), dedicated to the audience development in archives. The idea of CREARCH is to implement a comprehensive strategy of audience development for European historical archives that includes: an audience development plan finalized to reach out the non-public; staff training programme in audience development, public engagement through digital tools and a programme of transmedia cultural performances. The ultimate goal of the project is transforming the archives in cultural hubs open to the wide public and in centres of transmedia and artistic creation. CREARCH strategy is planned through 3 action sets: audience development, training & education and digitalization, with intention for projects results to contribute to increasing the presence of archives in the cultural market, enhancing skills of archival staff and widening the access to the archives through digitalization, transmedia and ICT tools. The paper will present project activities and experiences that are significantly influenced by the new conditions imposed by the emergence of the Covid-19 virus, given that the duration of the project largely coincided with the global pandemic.